

**ВПЛИВ УКРАЇНСЬКОЇ ДІАСПОРИ США НА МІЖДЕРЖАВНЕ
СПІВРОБІТНИЦТВО: Україна-США (1991-2018 рр.)
THE INFLUENCE OF THE UKRAINIAN US DIASPORA ON
INTERSTATE COOPERATION: Ukraine-USA (1991-2018)**

Біловус Л.І., Гомотюк О.Є., Недошитко І.Р.

Західноукраїнський національний університет

lesya_bilovus@i.ua orcid.org//0000-0003-4882-4511

oksana_homotuk@ukr.net orcid.org/0000-0002-2856-8541

i.nedoshytko@ukr.net orcid.org/0000-0001-9233-7169

У дослідженні вивчено вплив діаспори на розвиток міждержавного співробітництва, визначено її роль у захисті національних зовнішніх і внутрішніх інтересів й утвердженні Української держави на світовій арені.

Особлива увага звертається на роль Конгресового українського кокусу, завдання якого полягало в ознайомленні США та інших країн світу з позитивним образом України, пошуку політичних союзників, сприянні розвитку міждержавних відносин. Зазначено результати участі діаспори у зовнішньополітичній діяльності Української держави.

Доведено, що основні напрями співпраці української діаспори з офіційними установами США відповідають внутрішнім і зовнішнім інтересам України.

Ключові слова: *зовнішня політика, двостороннє співробітництво, стратегічне партнерство, міжнародні організації.*

The contribution of the Ukrainian diaspora to the US recognition of Ukraine's independence is studied and the influence of the diaspora on the development of interstate cooperation is clarified, its role in protecting national external and internal interests and establishing the Ukrainian state on the world stage is determined. Information activities of the Ukrainian diaspora institutions were aimed primarily at spreading the truth about the desire of the Ukrainian people to build an independent state.

It was found that during 1991-2018, the Ukrainian diaspora tried to influence the development of interstate cooperation between Ukraine and the United States by maintaining contacts with the executors and the legislative branches of government in the US government. Interparliamentary cooperation was carried out with the assistance of members of the Ukrainian Congressional Caucus and the US House of Representatives. One of the ways to fulfill this mission – the Ukrainian Days in the US Congress, which have been held annually in Washington since 2005, at the initiative of the Ukrainian National Information Service. The purpose of this project is to get acquainted with the main factors in shaping the US policy towards Ukraine, to estimate the current situation and prospects for relations between the two countries, as well as meetings with representatives of their regions in the House and Senate.

It was emphasized that the main directions of cooperation of the Ukrainian diaspora with official US institutions correspond to the internal and external interests of Ukraine. The Ukrainian Congress Caucus, the Ukrainian National Information Service, the Ukrainian Congress Committee of America, and a network of other organizations which are actively working to highlight the major problems of Ukrainians and ensure Ukraine's international image.

***Key words:** foreign policy, bilateral cooperation, strategic partnership, international organizations.*

Постановка проблеми. Одним із шляхів інтеграції України у світовий простір, утвердження її міжнародного іміджу, сприйняття як надійного і передбачуваного партнера є використання можливостей діаспори.

Українська діаспора США, базуючись на національних традиціях, органічно засвоюючи цінності світової цивілізації, унікальний досвід, незважаючи на об'єктивні асиміляційні проблеми, відіграє помітну роль у динамічних процесах, що відбуваються в незалежній Україні. Підкріплена останньою, четвертою хвилею еміграції, вона є найкраще зорганізованою у США, що дає змогу вести мову про можливість її впливу на міждержавне співробітництво.

Аналіз останніх досліджень. Науковці одностайні в тому, що діаспора США відіграла значну роль у визнанні урядом США державної незалежності України. Так, С. Фінк, М. Бешлот та С. Тальбот наголошують у своїх розвідках на зміні орієнтирів зовнішньої політики США. Є. Камінський та М. Лендвел розкривають механізми співпраці діаспори США з органами влади цієї країни. Важливою в цьому напрямку дослідження є розвідка Ю. Недужка «Українська діаспора в процесі відновлення державної незалежності України (середина 40-х – початок 90-х років ХХ століття)».

Для вивчення окресленої проблеми важливе значення мають праці Т. Бевз, Я. Калакури, С. Кульчицького, М. Литвина, А. Слюсаренка, В. Смолія, В. Солдатенка та ін.

Однак, ватро зазначити, що до сьогодні відсутня ґрунтовна й узагальнювальна праця, у якій би висвітлювалася зазначена проблема.

Більшість неопублікованих документів зберігається в різних архівних сховищах. У ЦДАВО України є фонд Президента України (Ф. 5233). З першого опису цього фонду «Адміністрація Президента України (Л. М. Кравчука) 1991–1993» використано матеріали Канцелярії Президента України, Відділу нагород. Вони дали можливість охарактеризувати початковий етап взаємодії діаспори з Україною, закладення політичної та договірно-правової бази міждержавних відносин. Зміни у відносинах між державами, переорієнтацію діаспори з напряду надання допомоги конкретним особам на економічну і політичну допомогу державі дають змогу відтворити матеріали другого опису цього фонду – «Адміністрація Президента України (Л. Д. Кучми) 1994–1997».

Важливими для дослідження виявилися документи, що зберігаються у фондах Галузевого державного архіву Міністерства закордонних справ України. Із фонду 1 «Справи постійного зберігання за 1988–2005 рр.» проаналізовано листування, звіти окремих управлінь та відділів міністерства, витяги зі щоденників, записи бесід працівників зовнішньополітичного відомства та представництв, інформаційно-аналітичні довідки тощо. Із фонду 2 «Двосторонні договори й угоди» використано документи, що засвідчують укладені договори між Україною та США впродовж досліджуваного періоду.

Формулювання цілей статті. Дослідити внесок української діаспори у визнання Сполученими Штатами Америки незалежності України і з'ясувати вплив діаспори на розвиток міждержавного співробітництва, визначити її роль у захисті національних зовнішніх і внутрішніх інтересів й утвердженні Української держави на світовій арені.

Виклад основного матеріалу. Сьогоднішня активна позиція діаспори щодо підтримки зовнішньополітичного курсу України має глибокі коріння. Так, до проголошення незалежності представники різних українсько-американських організацій тісно співпрацювали з прихильниками українства у Конгресі США та з Комісією з безпеки та співробітництва в Європі (Гельсінська комісія)¹.

Одразу після проголошення незалежності 24 серпня 1991 р., Український Конгресовий Комітет Америки (далі – УККА) звернувся до уряду США з такою заявою: «Ми звертаємося до президента Дж. Буша і уряду Сполучених Штатів виявити беззастережну підтримку демократичних сил в Україні, встановленню прямих зв'язків та наданню допомоги в подоланні пережитків окупаційного режиму і зміцненні незалежності України у світовому товаристві демократичних держав»².

У рамках першого офіційного візиту Л. Кравчука до США 5–11 травня 1992 р. було закладено політичну і договірно-правову основу для розвитку міждержавних відносин³. У результаті підписано заяву про американсько-українські відносини і розбудову демократичного партнерства, в якій зазначалося, що «...у політичній сфері ми намагатимемося захищати та поширювати цінності, які об'єднують нас в демократичну спільноту держав»⁴.

¹ Серебрянников В. Президенты США в роли воителей / Социально-гуманитарные знания. 2005. № 6. С. 251–268.

² Лозинський А. Щоденник Незалежності – США визнали Україну / Закордонна Газета. 2011. 18 трав. С. 7.

³ Shylga O. Foreign policy of independent Ukraine. Summing-up the twenty-year period / Ukraina diplomatychna: Scientific yearbook / Compiling editors: Leonid Gubersky ect. К : Tyivhe General Directorate for Servicing of International Representation, 2011 1039 s.

⁴ ГДА МЗС України. Ф. 2 (двосторонні договори і угоди). Оп. 6. Спр. 113. Заява про Американсько-Українські відносини і розбудову демократичного партнерства від 6 травня 1992 р., 7 арк.

Також у ході візиту підписано «Угоду про торговельні відносини між Україною і США»⁵, «Меморандум про взаєморозуміння між урядом України і урядом США»⁶.

Головним питанням цього періоду була проблема набуття нашою державою без'ядерного статусу. Після розмови у Держдепартаменті США з послом з особливих доручень С. Телботтом, його заступником Е. Ейдельманом, співробітниками Держдепартаменту США У. Денверсом і Д. Креймером щодо без'ядерного статусу України 25 травня 1993 р. О. Білорус на прохання української діаспори зустрівся із керівниками провідних українських організацій США. В зустрічі взяли участь голова УНС У. Дячук, директор Вашингтонського офісу УНС Є. Іванців, голова УККА А. Лозинський, голова Українського британського союзу І. Олексин, заступник директора УНС Т. Галло, віце-президент УККА О. Бараник. Оцінюючи зустріч, керівники українських організацій зазначили, що за суттю політика США щодо України не змінилася. Крім того, вони спробували залучити діаспору до лобювання питань щодо здійснення ядерного роззброєння, хоча С. Телботт вказував на «багатовимірність» відносин двох країн. За повідомленнями сторін, представники Держдепартаменту недвозначно дали зрозуміти, що стан відносин між Україною і США залежатиме від ратифікації договорів СТАРТ-1 і ДНЯЗ⁷.

З приходом до влади адміністрації Б. Клінтона в січні 1993 р. завдяки позиції впливових представників української діаспори в Конгресі США політика Білого Дому щодо України змінилася. Коли у 1994 р. Президент України Л. Кучма прибув з державним візитом до США, то, вітаючи його, президент Б. Клінтон назвав українського провідника «...посланцем

⁵ ГДА МЗС України. Ф. 2 (двосторонні договори і угоди). Оп. 6. Спр. 118. Угода про торговельні відносини між Україною і США від 6 травня 1992 р., 5 арк.

⁶ ГДА МЗС України. Ф. 2 (двосторонні договори і угоди). Оп. 6. Спр. 113 (5). Меморандум про взаєморозуміння між Урядом України і Урядом США від 7 травня 1992 р., 3 арк.

⁷ ЦДАВО України. Ф. 5233. Адміністрація Президента України. Оп. 1. Адміністрація Президента України Л. Кравчука. Спр. 270 Листування з представниками української діаспори за кордоном., 26 арк.

наймолодшої європейської незалежної держави і водночас репрезентантом найстарішої світової нації»⁸. Представники УАКР у листі до Президента України зазначили, що «...як і досі, ми вважаємо своїм почесним обов'язком, ...докладати всіх старань, щоб США вели приязну політику супроти України та давали їй повну моральну та фінансову допомогу у розбудові нової незалежної держави Україна»⁹.

Важливим етапом у розвитку двосторонніх відносин між Україною та США стало підписання у листопаді 1994 р. «Хартії українсько-американського партнерства, дружби і співробітництва», в якій зазначалося, що: «...визнаючи особливі зв'язки, що встановилися між двома країнами в результаті ролі американців українського походження, яку вони зіграли в розвитку США; уклали цю хартію для розбудови відносин між собою»¹⁰.

Відмова України від ядерної зброї, приєднання до Договору про нерозповсюдження ядерної зброї стало важливим етапом, на якому Україна здобула міжнародний авторитет і зробила важливий крок на шляху до поглиблення партнерських відносин зі США. Із 1995 р. розпочався постійний діалог між США та Україною. У ході візиту Б. Клінтона (травень, 1995 р.) підписано спільну заяву, за якою визнано Україну як державу з перехідною економікою¹¹.

У жовтні 1996 р. під час візиту міністра закордонних справ України Г. Удовенка до Вашингтона Україна та США охарактеризували власні

⁸ Войтович З. Пам'ять про минуле – запорука майбутнього / Свобода (США). 2009. 17 квіт. С. 7.

⁹ ЦДАВО України. Ф. 5233. Адміністрація Президента України. Оп. 2. Адміністрація Президента України Л. Кучми. Справа 421. Документи про зв'язки з представниками української діаспори за кордоном. 25 січня 1995 р. 6 грудня 1995 р., 121 арк.

¹⁰ ГДА МЗС України. Ф. 2 (двосторонні договори і угоди). Оп. 6. Спр. 849. Хартія Українсько-Американського партнерства, дружби і співробітництва від 22 листопада 1994 р., 4 арк.

¹¹ Shylga O. Foreign policy of independent Ukraine. Summing-up the twenty-year period / Ukraina diplomatychna: Scientific yearbook / Compiling editors: Leonid Gubersky ect. K : Tyivhe General Directorate for Servicing of International Representation, 2011–. 1039 s.

відносини як «стратегічне партнерство»¹². Посол України в США Ю. Щербак прокоментував цей політичний термін таким чином: «...стратегічне партнерство передбачає близькість, а в ряді випадків і тотожність цілей і оцінок міжнародної ситуації і в той же час не виключає можливостей існування різних поглядів, розбіжностей, які вирішуються і налагоджуються в ході активного діалогу»¹³.

У 1996 р. Україна посіла третє місце після Ізраїля та Єгипту за величиною виділеної зарубіжними країнами допомоги від Конгресу США. З цього приводу Г. Удовенко зазначив, що «...важлива роль нашої громади в ЗСА, яка допомогла в тому, що тепер Україна є третьою з черги, коли йдеться про підтримку ЗСА, і це Україні дуже на потребу»¹⁴.

У діяльності діаспори чималий сегмент складає популяризація матеріалів про життя українців у США, про суспільно-політичну ситуацію в Україні, та поширення цієї інформації на міжнародних форумах. Це знаходить практичне відображення у опублікуванні інформаційних матеріалів англійською мовою, статей українських авторів у зарубіжних ЗМІ, в залученні іноземних авторів до української інформаційної служби, підготовці спеціальних видань для мас-медіа, власних інформаційних видань, а також спеціальних видань, приурочених подіям, які відбулися в Україні.

У США створені українські інформаційні аналітичні центри, які відіграють значну роль у політичному та економічному житті країни. Це насамперед УНІС – представництво УККА у Вашингтоні, відкрите у 1977 р., яке представляє інтереси української американської громади в уряді США та подає своєчасну інформацію про Україну до академічних кіл Америки та засобів масової інформації та фундація «Україна-США», члени якої регулярно

¹² ЦДАЗУ. БФ. З. Інв. № 6504. Г. Удовенко відвідує ЗСА // Свобода (США). 1996. 23 жовт. С. 1.

¹³ ЦДАЗУ. БФ. З. Інв. № 6506 Гороховський А. Америка-Україна: стратегічне партнерство / А. Гороховський // Свобода (США). 1998. 24 липня. С. 8.

¹⁴ ЦДАЗУ. БФ. З. Інв. № 6504. Кузьмович О. Г. Удовенко відбув ряд політичних зустрічей в Нью Йорку / О. Кузьмович // Свобода (США). 1996. 9 жовт. С. 1, 5.

відвідують аналітичні та деякі закриті урядові центри в США і мають дієві контакти з виконавчою та законодавчою гілками влади в американському уряді. Такі зустрічі забезпечують неформальний обмін ідеями та створюють умови для залучення представників української діаспори для розроблення зовнішньої політики щодо України¹⁵.

Варто зазначити, що кожні чотири роки в США проводяться конгреси українців Америки. У вітальній адресі учасникам і гостям XVII конгресу українців Америки, який відбувався 18 жовтня 1996 р. Президент України Л. Кучма наголосив: «...Ми високо цінуємо і Вашу діяльність, спрямовану на допомогу українському народові у розбудові своєї держави, зміцненні українсько-американських стосунків»¹⁶.

Зауважимо, що в Конгресі США створено КУК, завданнями якого є ознайомлення США та решти країн світу з позитивним образом України, завоювання якомога більшої кількості політичних союзників, сприяння розвитку міждержавних відносин. Особливо вагомою у його становленні була роль УККА, зокрема, президента Вашингтонського відділення УККА М. Савківа¹⁷ та «Коаліції за безпеку та демократію в Україні», до складу якої увійшли фундація «Україна-США», УАКР, Вашингтонська група професіоналів, Українсько-американське екологічне товариство, Українсько-американська ділова рада та Українська федерація Америки¹⁸. Завдання коаліції України полягало у налагодженні відносин української громади з Конгресом

¹⁵ Kuzio T. A guide to who's who in D.C.'s Ukraine-related activities / T. Kuzio, O. Deychakiwsky // The Ukrainian Weekly. 2005. № 32. P. 6, 9.

¹⁶ Привітання Президента України Леоніда Кучми учасникам і гостям XVII Конгресу Українців Америки // Україна: антологія пам'яток державотворення (X-XX ст.) : у 10 т. / редкол.: І. М. Дзюба [та ін.]. К. : Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2008. Т. 10 : Відродження й утвердження української державності (1997–2005 роки) / упоряд., передм. та прим. В. Сергійчука. 2009. 672 с.

¹⁷ Посольство України у Сполучених Штатах Америки. Політичні відносини. Українсько-Американська парламентська співпраця URL: <http://www.mfa.gov.ua/usa/ua/8286.htm>.

¹⁸ ЦДАЗУ. БФ. 3. Інв. № 6510. Марцелюх М. Новий Посол США в Україні зустрівся з Коаліцією за безпеку та демократію в Україні / Свобода (США). 2006. 23 черв. С. 11.

США і посольством України у Вашингтоні¹⁹. На початку створення КУК до його складу входило близько двох десятків членів Палати представників. Станом на 2011 р. група нараховує понад 40 конгресменів як від республіканської, так і від демократичної партій²⁰.

Упродовж 2001–2004 рр. українській діаспорі доводилося використовувати усі можливості для поглиблення та розширення міждержавної співпраці. Приєднання до міжнародної антитерористичної коаліції після подій 11 вересня 2001 р., миротворчі акції Української держави створювали фундамент для нової атмосфери у відносинах. Так, 26 листопада 2001 р. за сприяння Ради з міжнародних відносин («Chicago Council of Foreign Relations»), організації «Вестерн НІС Ентерпрайзес Фунд» та відповідно до міжнародної програми міст-побратимів Чикаго-Київ (21 рік тому саме українська діаспора в Чикаго відіграла важливу роль у створенні комітету міст-побратимів Чикаго-Київ) організована зустріч з Б. Тарасюком, який виступив з доповіддю «Стратегічне партнерство Америки і України в світлі трагедії 11 вересня»²¹. Україна разом з іншими державами взяла участь в антитерористичній коаліції, що сформувалася, забезпечивши «право перельоту над її територією військовим літакам та надавши право посадки у разі критичної необхідності на своїх трьох авіабазах»²².

У зустрічах з членами Конгресу США, як і з представниками Державного департаменту, І. Гавдяк та інші члени «Коаліції за безпеку та демократію в Україні» наголошували, що крім «...нинішнього погіршення взаємин між Україною і США, Україна посідає стратегічне місце в Європі і що в інтересах

¹⁹ Барановський Р. Звіт діяльності Української американської координаційної ради (УАКР) / Р. Барановський // VIII Конгрес СКУ (18–21 серпня 2003 р., Київ) : звіти (1998–2003). К. : Укр. Дім, 2003. 252 с.

²⁰ Україна здобуває друзів у конгресі США URL: <http://pravda.if.ua/print.php?id=19947>

²¹ Чабан М. Борис Тарасюк виступив в Чиказькій раді міжнародних відносин / Час і події. 2002. Ч. 144. С. 4.

²² Сивак О. Новітні українсько-американські відносини / Українська національна ідея: реалії та перспективи розвитку. 2010. Вип. 22. С. 87–93.

Америку є, щоб Україна прямувала до Європи і НАТО, а не під вплив Росії»²³. Намагаючись «відновити» стратегічне партнерство, УККА співпрацював з Конгресом США, Адміністрацією президента США, а також із засобами масової інформації²⁴.

З огляду на заангажованість інформації про Україну, через що втрачаються можливості доносити до світової спільноти правду про нашу державу, представники української діаспори долучилися до активної інформаційної діяльності у США. Громадська організація «Наше місто» запропонувала у 2002 р. провести Дні Києва в Нью-Йорку, «...що сприятиме підвищенню позитивного іміджу нашої держави в Сполучених Штатах Америки»²⁵. Офіційний візит делегації Києва на чолі з міським головою О. Омельченком до Нью-Йорка відбувся з 6 грудня 2002 р. до 11 грудня 2002 р. У рамках програми візиту 9 грудня 2002 р. відбулась зустріч у Департаменті поліції та транспорту Нью-Йорка, редакції щотижневика «Бізнесуїк». У ході зустрічі обговорювалися питання налагодження співробітництва між Києвом і Нью-Йорком щодо відродження пам'яток історії та культури у Києві²⁶, спорудження у Києві меморіалу Бабиного Яру. Однією з головних подій було відкриття виставки «Ренесанс Києва»²⁷.

У 2002–2003 рр. відбулося певне охолодження відносин між Україною та США внаслідок так званої справи «кольчуг»²⁸. Наприкінці 2003 р. їх тональність почала мінятися. З'явилися нові позитивні аспекти двостороннього

²³ Барановський Р. Звіт діяльності Української американської координаційної ради (УАКР) / Р. Барановський // VIII Конгрес СКУ (18–21 серпня 2003 р., Київ) : звіти (1998–2003). К. : Укр. Дім, 2003. 252 с.

²⁴ Звіт Українського конгресового комітету Америки (грудень 1998–серпень 2003 р.) // VIII Конгрес СКУ (18–21 серпня 2003 р., Київ) : звіти (1998–2003). К. : Укр. Дім, 2003. 252 с.

²⁵ ГДА МЗС України. Ф. 1 (справи постійного зберігання за 1988–2005 рр.). Оп. 5. Спр. 11272. Питання культурних зв'язків з закордоном (загальне). 15 січня 2001 р. 17 вересня 2001 р., 200 арк.

²⁶ Там само, арк. 144

²⁷ Там само, арк. 145

²⁸ ГДА МЗС України. Ф. 1 (справи постійного зберігання за 1988–2005 рр.). Оп. 5. Спр. 12481. Питання культурних зв'язків з закордоном (загальне). 9 січня 2002 р. 26 грудня 2002 р., 46 арк.

співробітництва, зокрема, в міжпарламентській співпраці. За ініціативи членів КУК та Палати представників Конгресу США формується програма співпраці, яка передбачає обмін співробітниками апаратів законодавчих органів двох країн, а також парламентськими делегаціями та проведення відеоконференцій на різні теми. Так, делегація Конгресу США на чолі з президентом парламентської асамблеї НАТО конгресменом Д. Беройтером відвідала Україну наприкінці травня 2004 р., а 2 червня 2004 р. відбулась чергова українсько-американська відео конференція, у якій взяли участь народні депутати України та співголова групи сприяння Україні Палати Представників Конгресу США М. Каптур²⁹.

У період 4–7-го квітня 2005 р. з ініціативи УККА, провідних українських громадських організації було організовано привітальний комітет з нагоди візиту Президента України В. Ющенко до Вашингтону³⁰. Одним з головних завдань комітету було надати візиту президента статусу державного. Проте, адміністрація Дж. Буша не погодилася на це. Попри активну діяльність громади, УККА та інших організацій, адміністрація погодилася лише на те, щоб рівень візиту підняти від робочого до офіційно-робочого. Тим не менше В. Ющенко зустрічався з Дж. Бушем упродовж чотирьох годин 5 квітня. Однією з найголовніших подій візиту було звернення В. Ющенка до зведеної сесії Конгресу США. Така можливість є дуже почесною і рідко випадає іноземним лідерам. Сенатори та конгресмени вітали В. Ющенка стоячи, дехто з них мав на собі помаранчеві шарфи³¹. У вересні 2005 р. Президент України В. Ющенко перебував з робочим візитом у Нью-Йорку для участі у відкритті 60 ювілейної сесії Генеральної Асамблеї ООН. Під час його перебування в Нью-Йорку УККА зорганізував Президентові України зустріч з редакторами «Time Warner Inc.» та у співпраці з багатьма крайовими організаціями української

²⁹ ГДА МЗС України. Ф. 1 (справи постійного зберігання за 1988–2005 рр.). Оп. 5. Спр. 12481. Питання культурних зв'язків з закордоном (загальне). 9 січня 2002 р. 26 грудня 2002 р., 46 арк.

³⁰ ЦДАЗУ. БФ. 3. Інв. № 6509. Америка з пошаною вітає нового Президента України // Свобода (США). 2005. 8 квіт. С. 1, 3.

³¹ Твардовський П. Президент України Віктор Ющенко в Америці / П. Твардовський // Вісті УЗО. 2005. Ч. 50(70). С. 1

громади США – гала-бенкет на честь президента та його дружини³². УККА також взяв участь у церемонії нагородження В. Ющенка Медаллю Свободи. Тисячі українців з округи Філадельфії прийшли привітати Президента України з почесною нагородою³³.

Українська громада посприяла візиту прем'єр-міністра України Ю. Єханурова (листопад 2005 р.) до Вашингтону. Основною темою переговорів були економічні та торговельні відносини між Україною та США. Прем'єр-міністр виступив на конференції «Американсько-український діалог в енергетичній сфері», співорганізаторами якої були УККА, КУК, Центр українсько-американських відносин та Американська рада закордонної політики³⁴.

Активна інформаційна діяльність українських діаспорних установ у тому числі на теренах ООН, сприяє поширенню правди серед представників міжнародних організацій, органів влади та мас-медіа країни щодо прагнення українського народу розбудувати власну незалежну державу. Колишній республіканський конгресмен від штату Пенсильванія Д. Рітер зауважив: «якби не Український Конгресовий Комітет Америки і англомовна газета «The Ukrainian Weekly», то Конгрес не знав би, що Україна не є частиною Росії»³⁵. Одним із способів виконання місії діаспори є «Українські Дні в Конгресі США», які відбуваються щорічно у Вашингтоні, починаючи з 2005 р., організатором яких є УНІС. Метою такого проекту є ознайомлення з основними чинниками у сфері формування політики США щодо України, з поглядами на

³² Савків М. Звіт Українського конгресового комітету Америки (серпень 2003 – серпень 2008) / IX Світовий Конгрес Українців «Україна пам'ятає – світ визнає» (20-22 серпня 2008 р., Київ) : звіти (2003–2008). URL: <http://www.ukrainianworldcongress.org/UserFiles/File/%D0%86%D0%A5congress/UCCA.pdf>.

³³ Shust Fylypovych C. Yuschenko receives Liberty Medal, and hero's welcome, in Philadelphia / The Ukrainian Weekly. 2005. 25 September. P. 1, 6.

³⁴ Савків М. Звіт Українського конгресового комітету Америки (серпень 2003 – серпень 2008) / IX Світовий Конгрес Українців «Україна пам'ятає – світ визнає» (20-22 серпня 2008 р., Київ) : звіти (2003–2008). URL: <http://www.ukrainianworldcongress.org/UserFiles/File/%D0%86%D0%A5congress/UCCA.pdf>.

³⁵ Свято на честь України відбулось в Конгресі США // Свобода (США). 2011. 21 жовт. С. 1, 5.

сучасну ситуацію та перспективи розвитку відносин між двома країнами, а також зустрічі з представниками своїх регіонів у Палаті представників та Сенаті США³⁶. Зокрема, предметом обговорення є збільшення іноземної допомоги США Україні; вступ України у НАТО; визнання Голодомору – геноцидом в Україні 1932–33 рр., а також загалом українсько-американські відносини³⁷.

У 2008 р. договірна база між Україною та США поповнилася надзвичайно важливими документами. Перебуваючи у Вашингтоні, міністр закордонних справ України В. Огризко підписав із держсекретарем США К. Райс українсько-американську «Хартію про стратегічне партнерство та безпеку». Як зазначив колишній посол України в США Ю. Щербак, Хартія «...підкреслює наші особливі відносини зі Сполученими Штатами Америки, свідчить про те, що США небайдужі до нашої геополітичної долі під впливом зростаючих загроз щодо нашої незалежності і нашої територіальної цілісності»³⁸. У цьому році було підписано «Меморандум про взаєморозуміння між урядом України та Америки»³⁹ [32] та «Меморандум про взаєморозуміння між міністерством економіки України і міністерством торгівлі США»⁴⁰.

У 2008 р. активно обговорювалося питання щодо членства України в НАТО. На початку року Сенатори Р. Лугард та Д. Байден винесли на розгляд Сенату США резолюцію S.Res. 439, в якій йшлося про те, що Уряд Грузії та Уряд України висловили бажання приєднатись до Євро-Атлантичного Альянсу; Грузія і Україна тісно співпрацюють з НАТО і членами цієї організації, щоб відповідати критеріям наступного членства у НАТО. 14 лютого 2008 р. за неї

³⁶ Там само, с.5

³⁷ Петричка Р. У Вашингтоні проходять «Українські дні – 2010». URL : http://ukrainian.voanews.com/content/ukrainian_days_2010_03_18-88434147/229812.html.

³⁸ Волович О. Україна – США: стратегічне партнерство / О. Волович // Міжнародний кур'єр. 2009. № 3(58). С. 6–7.

³⁹ ГДА МЗС України. Ф. 2 (двосторонні договори і угоди). Оп. 6. Спр. 5420. Меморандум про взаєморозуміння між урядом України та Америки 10.11.2008 р., 3 арк.

⁴⁰ ГДА МЗС України. Ф. 2 (двосторонні договори і угоди). Оп. 6. Спр. 5943. Меморандум про взаєморозуміння між Міністерством економіки України і Міністерством торгівлі США. 28.05.2008 р., 3 арк.

одноголосно проголосували в Сенаті⁴¹. Зважаючи на важливість цього питання для України, УККА надіслав листа до СКУ з проханням звернутися із закликом до українських громад країн-членів НАТО працювати з їхніми урядами для підтримки ініціативи України щодо ПДЧ у НАТО⁴².

Конгресова діяльність УНІС включала захист резолюцій Сенату та Палати Представників⁴³. За підтримки США Україна досягла прогресу у відносинах з НАТО, отримавши в квітні 2008 р. перспективу для членства, та в грудні того ж року, за результатами засідання Північноатлантичної ради на рівні міністрів закордонних справ Альянсу, аналогічний до ПДЧ формат подальшої підготовки до вступу в НАТО – Річні національні програми⁴⁴. Б. Обама як кандидат у президенти США (жовтень, 2008 р.), у свою чергу відзначив, що «...Друзі України на Заході повинні далі відігравати ключову роль у побудові безпечного і благополучного майбутнього для українських громадян»⁴⁵. Такої ж думки дотримувався і кандидат у президенти США від Республіканської партії Джон Маккейн⁴⁶.

Після приходу в США до влади у 2009 р. Б. Обама члени УККА вважали своїм обов'язком обговорити з представниками Державного департаменту США, Білого Дому, Сенату і Палати представників США політичні плани нової Адміністрації щодо України. За словами президента УККА Т. Олексій, «...тепер дуже важливим для української громади є донести до відома нової Адміністрації наші турботи, особливо під час цього критичного періоду

⁴¹ Lugar resolution supports NATO MAP for Georgia and Ukraine // The Ukrainian Weekly. 2008. 10 February. P. 3, 19.

⁴² Конгрес США підтримує ПДЧ НАТО для України // Український Клівленд. 2008. Вип. 2(10). С. 2.

⁴³ Річний звіт 2008 Українського Конгресового Комітету Америки URL: http://ucsa.org/images/stories/national_office/annual_report/2008-annual-report-ukr.pdf.

⁴⁴ Шамшур О. В. Сучасні Українсько-Американські відносини (2008–2009) / Науковий вісник Дипломатичної академії України. 2009. Вип. 15. С. 70–77.

⁴⁵ Барак Обама привітав українців та засипав компліментами Україну // Український Клівленд. 2008. Вип. 9–10 (17–18).

⁴⁶ Джон Маккейн привітав американських українців // Український Клівленд. 2008. Вип. 9–10 (17–18).

формування політичного напрямку, і ми надіємось на початок такого діалогу»⁴⁷. Висловлено занепокоєння під час зустрічі з урядовцями, що Україна може «згубитись у мішку» із «перезапуском» відносин із Росією⁴⁸.

Упродовж 2010 – 2011 рр. реальний діалог розгортався щодо ролі України у стабілізації відносин на європейському континенті та майбутніх відносин між країнами Сходу і Заходу. Так, 22 липня 2010 р. КУК спільно з УНІС співорганізували в Капітолії брифінг із помічником заступника державного секретаря з європейських справ Д. Расселом. Головні проблеми обговорення стосувалися енергетичної безпеки; відходу від демократичних тенденцій в Україні; політичного переслідування лідерів опозиції, а також стратегічного партнерства між Україною та США⁴⁹. Ця ж проблематика стала визначальною під час проведення відеоконференцій між КУК і депутатами українського парламенту⁵⁰.

На початку 2011р. питання про стратегічне партнерство між США і Україною; права української меншини в Росії, встановлення у Вашингтоні пам'ятника жертвам Голодомору в Україні стали предметом обговорення під час зустрічі О. Моцика із провідниками КУК. Ці самі питання обговорювались у лютому 2011 р. під час візиту Міністра закордонних справ України К. Грищенка до Вашингтону⁵¹. Такі зустрічі, як зазначив О. Моцик, впливають на розвиток українсько-американських взаємин, становлення і розбудову України як сильної, незалежної, демократичної держави⁵².

⁴⁷ Делегація УККА зустрілася з урядовими посадовцями напередодні візиту президента США Обами до Москви // Час і події. 2009. Ч. 26. С. 12.

⁴⁸ Там само

⁴⁹ Олексій Т. Звіт із діяльності Українського конгресового комітету Америки (вересень 2010 – червень 2011) / Річні загальні збори світового конгресу Українців (21–23 серпня 2011 р. Київ, Україна). URL : http://www.ukrainianworldcongress.org/UserFiles/File/Annual_Meetings_2011/Reports/UCCA.pdf

⁵⁰ Там само

⁵¹ Bihun Y . U. S. and Ukraine convene meeting of Strategic Partnership Commission / The Ukrainian Weekly. 2011. 20 February. P. 1, 4.

⁵² Шуль А. У бібліотеці Конгресу США відзначено 20-річчя незалежної України / Свобода (США). 2011. 23 верес. С. 1, 11.

Як уже зазначалося, важливим пунктом порядку денного двосторонніх відносин є спільна робота для забезпечення ядерної безпеки. З часу аварії на ЧАЕС США надали 240 млн дол. на проекти з відбудови Чорнобильського укриття, а в 2011 р. зробили додатковий внесок у сумі 123 млн. дол. на ці потреби, а також закликали інші країни збільшити їхню підтримку. На прийняття цього рішення мала вплив конференція «25 років трагедії Чорнобиля: наслідки ядерної катастрофи», яку 4 травня 2011 р. у Вашингтоні в одному із залів Конгресу США організували спільно Посольство України в США та УККА⁵³.

У 2011 р. виповнилося 20 років з дня історичного Акта проголошення незалежності України. УККА спільно з КУК відзначили цю подію в приміщенні бібліотеки Конгресу США. На урочистостях була присутня секретар Федерального округу Колумбія С. Брок-Сміт, яка оголосила прийняте рішення мерією міста Вашингтон про відзначення 1 грудня Днем України у Вашингтоні⁵⁴. Також були вручені нагороди ім. М. Грушевського видатним американським посадовцям, які найбільше сприяли лобіюванню інтересів України. Першим лауреатом став сенатор Р. Лугар (республіканець з Індіани), член сенатського комітету в справах міжнародних зв'язків і довголітній прихильник проукраїнських питань. Наступним лауреатом став відомий член Конгресу США С. Левін (демократ з Мічигану), член Комітету шляхів та засобів Палати представників і співголова КУК, який протягом десятиліть сприяв у вирішенні різних проблем, що стосувалися України. Нагороджено також конгресменку М. Каптур (демократку з Огайо), співголову КУК, яка у своєму виступі зазначила: «Продовжуйте боротися за справедливу справу, тримайтеся своєї долі, будьте наполегливими, і пам'ятайте, що для реальних змін потрібно багато часу»⁵⁵. Високої нагороди був удостоєний Р. Попадюк –

⁵³ Потехін О. Українсько-американські відносини в контексті проблем сучасної зовнішньої політики України / Агора. Наука без кордонів. Вип. 11. К. : Стило, 2012. С. 68–77.

⁵⁴ Шуль А. У бібліотеці Конгресу США відзначено 20-річчя незалежної України / Свобода (США). 2011. 23 верес. С. 1, 11.

⁵⁵ Свято на честь України відбулось в Конгресі США // Свобода (США). 2011. 21 жовт. С. 1, 5.

перший посол США в незалежній Україні, який також підкреслив свою приналежність до української американської громади та непохитну надію на те, що Україна досягне повної демократизації⁵⁶.

Діалог України з багатьма державами світу, в тому числі й зі США, не припиняється і до сьогодні. Однак його рівень, зміст зазнають втрат, об'єктивно зумовлених внутрішнім становищем у нашій державі.

Українська діаспора США глибоко занепокоєна таким станом речей, тому під час проведення Українських Днів в Конгресі США, які відбувались 25–26 квітня 2012 р. означеними темами для обговорення були – сучасні україно-американські відносини, порушення цивільних свобод в Україні, а також майбутні парламентські вибори в Україні⁵⁷.

Особливою подією для української громади в США та й усього світу стало проведення 19 травня 2012 р. у Чикаго міжнародної конференції «Оцінка відносин між Україною і НАТО напередодні Саміту НАТО в Чикаго». Конференція стала результатом об'єднаних зусиль організованої української діаспори, з метою привернення уваги учасників Саміту НАТО у Чикаго і Президента України В. Януковича до питання справжньої загрози, перед якою опинилося демократичне майбуття України та її національна безпека⁵⁸.

22 вересня 2012 року Сенат США схвалив резолюцію стосовно України, в якій засуджував дії адміністрації президента В. Януковича, спрямовані на політично мотивоване ув'язнення колишнього прем'єра Юлії Тимошенко. Сенат США закликав адміністрацію Януковича негайно звільнити Тимошенко й інших політичних ув'язнених. Також сенат попросив ОБСЄ чинити багатосторонній дипломатичний тиск на Януковича, щоб звільнити Тимошенко, і закликав Державний департамент США видати заборону на видачу віз тим, хто відповідальний за ув'язнення Тимошенко й погане

⁵⁶ Там само

⁵⁷ Олексій Т. Звіт із діяльності Українського конгресового комітету Америки (вересень 2011 – червень 2012) / Річні загальні збори світового конгресу Українців: 45-ліття СКУ (7-9 вересня 2012 р., Греція) : зб. звітів. URL: http://www.ukrainianworldcongress.org/UserFiles/File/Annual_Meeting_2012/UCCA.pdf.

⁵⁸ Іванишин-Угриня С. Репортаж з міжнародної конференції «Оцінка відносин між Україною і НАТО напередодні Саміту НАТО у Чикаго» / Час і події. 2012. Ч. 21. С. 4.

поводження з нею⁵⁹.

В час важких випробувань для України восени 2013 та взимку 2014 року, українська діаспора США доклала максимум зусиль до надання допомоги нашій державі всіма можливими способами: організація та відправка гуманітарної допомоги, виступи та протести на пагорбі Капітолію, підтримка постійного контакту з місцевою та міжнародною пресою, зустрічі з високопосадовими урядовими особами, збір фондів, щоб допомогти борцям України, і набагато більше. Результатом стало те, що Уряд і Конгрес США виступили з критикою репресивних дій адміністрації президента Віктора Януковича, спрямованих на придушення громадського руху за Євроінтеграцію. Сенат США і Державний департамент США засудили застосування насильства проти мирних демонстрантів у Києві 30 листопада, 1 грудня і 11 грудня 2013 року^{60 61 62}. Після перемоги Революції гідності, США надали революційному уряду України всебічну допомогу⁶³. Колишнього президента Януковича було внесено у санкційні списки⁶⁴. Неоголошена війна на Донбасі (лютий 2014 року) та анексія Криму (березень 2014 року) стали новим етапом взаємовідносин між США та Україною. 18 грудня 2014 року президент Барак Обама підписав «Закон про підтримку свободи України»⁶⁵. «Моя адміністрація буде

⁵⁹ Українсько-американські відносини. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/>

⁶⁰ Сенат США ухвалив резолюцію з погрозами Януковичу і Ко. URL http://ipress.ua/news/senat_ssha_uhvalyv_rezolyutsiyu_na_pidtrymku_ukrainskogo_narodu_37543.htm

⁶¹ США висловили огиду до рішення української влади задавити Євромайдан. URL: http://ipress.ua/news/ssha_vyslovyly_ogydu_do_rishennya_ukrainskoi_vlad_y_zadavyty_yevromaydan_35423.html

⁶² США висловили огиду до рішення української влади задавити Євромайдан. URL: http://ipress.ua/news/ssha_vyslovyly_ogydu_do_rishennya_ukrainskoi_vlad_y_zadavyty_yevromaydan_35423.html

⁶³ FACT SHEET: U.S. Crisis Support Package for Ukraine URL: <http://www.whitehouse.gov/the-press-office/2014/04/21/fact-sheet-us-crisis-support-package-ukraine>.

⁶⁴ FACT SHEET: Ukraine-Related Sanctions. URL: <http://www.whitehouse.gov/the-pressoffice/2014/03/17/fact-sheet-ukraine-related-sanctions>.

⁶⁵ President Obama Signs Ukraine Freedom Support Act of 2014. URL: <http://www.tmtindustryinsider.com/2014/12/president-obama-signs-ukrainefreedom-support-act-of-2014>

продовжувати тісно співпрацювати з союзниками і партнерами в Європі і на міжнародному рівні відповідати на розвиток подій в Україні й буде продовжувати продумувати наші санкції у відповідь на дії Росії»⁶⁶.

Наприкінці 2016 р. багато хто, як в Україні, так і в Європі та США, були шоковані несподіваною перемогою Д. Трампа на президентських виборах, риторичку та частину передвиборних обіцянок якого сприймали досить негативно. «Його сприймали як ледь не проросійським кандидатом через його заяви про те, що США лише виграє, якщо матиме хороші відносини з Росією і те, що він припускав зняття антиросійських санкцій, а також обіцяв переглянути відносини з НАТО та ЄС»⁶⁷.

Проте, з часом ці побоювання розвіялися. Натомість влітку та восени відбулися дві зустрічі між Д. Трампом та П. Порошенком, під час яких обговорювалися проблеми співробітництва двох країн. Після цих зустрічей напруження у відносинах зменшилось, а глава держави подякував закордонним українцям за підтримку та допомогу. «Ніколи за всю історію української держави, після відновлення Незалежності, Україна не відчувала такої величезної допомоги, об'єднання всіх українців світу, щоб реалізовувати завдання, які зараз стоять перед українською державою», – підкреслив він. Зокрема, Петро Порошенко нагадав про створення нової армії України, в тому числі з допомогою української діаспори. Глава держави відзначив кроки, які зробив американський Конгрес у допомозі Україні, в тому числі рішення про надання оборонної зброї⁶⁸. В грудні Дональд Трамп підтримав оборонний бюджет США на 2018 р., де Україні виділяється 350 млн дол. допомоги, в тому числі на летальну зброю. Зокрема, було прийняте важливе рішення про

⁶⁶ «Акт на підтримку свободи України 2014» став законом. URL: https://dt.ua/POLITICS/akt-na-pidtrimku-svobodi-ukrayini-2014-stav-zakonom-obama-159564_.html

⁶⁷ Потіха А. Відносини України та США на сучасному етапі в оцінках політиків і експертів / Україна: події, факти, коментарі. 2018. № 3. С. 27–33. URL: <http://nbuviar.gov.ua/images/ukraine/2018/ukr3.pdf>.

⁶⁸ Разом ми побудуємо сильну Україну: Порошенко У США зустрівся із представниками українських та кримськотатарських громад: URL: <https://tsn.ua/politika/poroshenko-u-ssha-zustrivsiya-iz-predstavnikami-ukrayinskih-ta-krimskotatarskih-gromad-993372.html>

поставку протитанкових ракетних комплексів в Україну⁶⁹.

За досліджуваний період українсько-американські взаємини при підтримці діаспори пройшли різні етапи: від визнання України незалежною державою та встановлення з нею дипломатичних відносин до підписання договору про «стратегічне партнерство».

Висновки. Упродовж 1991–2018 рр. українська діаспора намагалася впливати на розвиток міждержавного співробітництва між Україною та США, підтримуючи контакти з виконавчою та законодавчою гілками влади в американському уряді. За сприяння членів Конгресового українського кокусу та Палати представників Конгресу США здійснювалася міжпарламентська співпраця. Активна інформаційна діяльність українських діаспорних установ, у тому числі на території ООН, була спрямована, насамперед, на поширення правди щодо прагнення українського народу розбудувати незалежну державу. Одним із способів виконання цієї місії стали «Українські дні в Конгресі США», які відбуваються щорічно у Вашингтоні, починаючи з 2005 р., з ініціативи Української національної інформаційної служби. Метою такого проекту є ознайомлення з основними чинниками у сфері формування політики США щодо України, з поглядами на сучасну ситуацію та перспективи розвитку відносин між двома країнами, а також зустрічі з представниками своїх регіонів у Палаті представників та Сенаті США.

У 2008 р. договірна база між Україною та США поповнилася надзвичайно важливим документом – Хартією про стратегічне партнерство та безпеку. За підтримки США українська сторона досягла прогресу у відносинах з НАТО, отримавши в квітні 2008 р. перспективу для членства, у грудні того самого року – аналогічний до ПДЧ формат подальшої підготовки до вступу в НАТО – Річні національні програми.

Основні напрями співпраці української діаспори з офіційними установами США відповідають внутрішнім і зовнішнім інтересам України.

⁶⁹ Потіха А. Відносини України та США на сучасному етапі в оцінках політиків і експертів / Україна: події, факти, коментарі. 2018. № 3. С. 27–33. URL: <http://nbuviar.gov.ua/images/ukraine/2018/ukr3.pdf>.

Конгресовий український кокус, УНІС, УККА, мережа інших організацій проводять активну діяльність, спрямовану на висвітлення основних проблем українців, забезпечення міжнародного іміджу України.